
Nakkesleng i Høyesterett igjen

RETT OG URETT

PÅL GULBRANDSEN

Email: pal.gulbrandsen@legeforeningen.no
Tidsskriftet

En kvinnelig fysioterapeut ble påkjørt bakfra i meget lav hastighet. De første dagene etter ulykken hadde hun symptomer, ble noe bedre, men så forverret tilstanden seg betraktelig om lag to måneder senere. Både byrett og lagmannsrett tilkjente henne erstatning, men en enstemmig Høyesterett kom til at forsikringselskapet måtte frifinnes. Avveiningen var likevel vanskelig, og Høyesterett mente at kvinnen burde søke om fri rettshjelp for Høyesterett.

Skaden skjedde høsten 1993. Saken ble behandlet i byretten i 1996, i lagmannsretten i 1998 og i Høyesterett i 2000.

Kvinnen, som skadedagen var 24 år gammel og nettopp hadde åpnet praksis som fysioterapeut i en liten by, fikk etter påkjørselen smerter i nakke og hode. I løpet av de første ukene etter skaden, skal hun ha hatt helt kortvarige symptomfrie perioder. Hun var friskmeldt en tid fra tre til åtte uker etter skaden, men skal i denne tiden ha presset seg til å arbeide til tross for tiltakende plager. Tre måneder etter skaden ble det i en journal anført søvnproblemer, hodepine, kvalme, konsentrasjonsvansker, hukommelsessvikt, kjeveproblemer og behov for å bruke briller oftere enn tidligere. Kvinnen var senere helt eller delvis sykmeldt i lang tid, senest 100 % sykmeldt i 1995. Siden mars 1996 har hun arbeidet 30 timers uke avbrutt av to fødselspermisjoner. En ertvervsmessig uførhet på omtrent 15 % ble anslått av den ene sakkyndige.

Tre av fire teknisk sakkyndige var enige om at hastighetsendringen ved sammenstøtet måtte ha vært lavere enn 10 km/time, mens én av de sakkyndige ikke utelukket at den kunne ha vært over 12 km/time. De medisinske sakkyndige var enige om at ved en hastighetsendring på under 10 km/time ville man ikke kunne påregne vevsskade med mindre en særlig sårbarhet foreligger.

Uenige medisinsk sakkyndige

De sakkyndige var for øvrig uenige om hva som var hovedårsaken til det langtrukne forløp, selv om de var enige i at forløpet måtte ansees som atypisk. Pasientens periode med lite eller ingen symptomer ble gjenstand for diskusjon. Den ene sakkyndige mente at denne perioden talte imot sammenhengende plager siden skadedagen, noe som i så fall ville understøtte at kvinnens plager hadde andre årsaker enn skaden, først og fremst psykososiale. Den andre sakkyndige mente at skaden sannsynligvis var en utløsende årsak, men at en rekke andre uheldige omstendigheter, bl.a. ny og usikker arbeidssituasjon, stort arbeidspress, fysisk belastning og suboptimal behandling kunne ha bidratt til det kroniske forløpet. De sakkyndige hevdet likevel at den andre sakkyndiges vurdering kunne være riktig fordi saken var så komplisert å bedømme, og fordi man hadde noe usikre opplysninger om forløpet de første ukene. Både forsikringsselskapets og kvinnens advokater anførte i sine anker til Høyesterett internasjonale undersøkelser om effekten av påkjørsel bakfra til støtte for sine syn. Disse undersøkelsene ble imidlertid ikke tillagt vesentlig vekt av Høyesterett, som regnet med at de sakkyndige kjente til dem og anvendte denne kunnskapen i sine vurderinger.

Premisser og dom

Forsikringsselskapets advokat anførte overfor Høyesterett at å tilkjenne kvinnen erstatning ville være rettspolitisk meget uheldig. Domstolen ville med det medvirke til uheldige holdninger og sykeliggjøre mange mennesker. Dette synspunkt ble ikke berørt i rettens konklusjon.

Høyesterett kom til sin konklusjon etter å ha vurdert to uavhengige spørsmål. For det første tok retten stilling til om påkjørselen var en nødvendig betingelse for utviklingen av kvinnens varige plager. Man kom til at så var tilfellet. Riktignok mente retten at kvinnens varige plager kunne ha oppstått uavhengig av trafikkuhellet, men at dette var tvilsomt, og at tvilsrisikoen her måtte ligge på forsikringsselskapet.

At påkjørselen ble antatt å være en nødvendig betingelse for plagene er imidlertid ikke tilstrekkelig for å påstå en årsakssammenheng som utløser erstatningsansvar. De skader som følger av den utløsende årsak må ikke fremstå som upåregnelige og fjerne. I denne saken fant Høyesterett at det langtrukne forløp med plutselig forverring etter to måneder måtte sies å være ytterst uvanlig i forhold til det beskjedne sammenstøtet mellom bilene. Skaden var derfor etter Høyesteretts syn en for fjern og avledet konsekvens av ulykken. Til tross for at retten tok høyde for særlige risikofaktorer, at den skadede var kvinne, hadde lang hals, kunne ha sittet vridd i kollisjonsøyeblikket og hadde tilhengerfeste på bilen, mente den at disse forhold ikke kunne bidra til å forklare de varige helseplager. Forsikringsselskapet ble på denne bakgrunn frifunnet.

I spørsmålet om saksomkostninger mente Høyesterett at spørsmål omkring erstatningsansvarets rekkevidde ved lavenergikollisjoner har et prinsipielt anstrøk. Justisdepartementet arbeider med en proposisjon på bakgrunn av et forslag fra Høyesterett om endring i rettshjelploven. Ifølge dette forslaget skal Høyesterett gis kompetanse til å oppnevne prosessfullmektig på offentlig bekostning i sivile ankesaker, selv om parten ikke oppfyller de økonomiske vilkår i rettshjelploven § 8. Siden en slik proposisjon er under utarbeiding, antok Høyesterett at kvinnen kan søke om fri rettshjelp for Høyesterett i denne saken.

Å merke seg for leger

Fra medisinsk hold er det verdt å notere seg at Høyesterett fastholder betydningen av de nedtegnelser som gjøres av leger, fysioterapeuter og annet helsepersonell i den første tiden etter skaden – slik det er redegjort for i Tidsskriftet tidligere (1). Bemerk også at Høyesterett la til grunn at ulykken faktisk var årsak til skadelidtes plager. Vurderingen av om skadefølgene er upåregnelige er av juridisk art, men det er medisinerne som gir det nødvendige faktiske grunnlag gjennom grundig redegjørelse for sykdomsforløpet og hyppigheten av varige plager etter slike påkjørsler.

LITTERATUR

1. Hexeberg SC. Bevisvurdering ved nakkeslengskader. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 565.

Publisert: 30. mai 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. mars 2026.